

Nagy szeretetre volt szüksége Hory Etelkának, hogy el tudja nézni ennek a szerencsétlen asszonynak minden tévedését, amelyek a mai boldogtalan helyzet okai közt kimagasló helyet foglalnak el. Azonban, amíg a könyvet olvassuk, mi is elfelejtünk mindent, rokonszenvünk e szenvedő asszony felé fordul. Ez nagy eredmény, mert csak az őszinte érzések hatalmával lehetett elérni. *Fábián István.*

Magyar hadvezérek. Irta: **Julier Ferenc.** Stádium, Budapesten. A magyar hadtörténelmi szakirodalom egyik kiváló képviselője, Julier Ferenc ny. vk. ezredes, aki a világháború hadműveleteinek egyik legalaposabb ismerője, írói tollát ezúttal a régi magyar hadtörténelem szolgálatába állította. E vállalkozását örömmel üdvözljük, mert a régi magyar hadvezérek életét és működését a magyar olvasóközönség e könyvben összefoglalva olvashatja, gördülékeny előadásban. Bevezetésül a honfoglaláskori magyar hadművészetet jellemzi, tartalmas tömör összefoglalásban. A hadvezérek sorát Bulcsu vezér nyitja meg, következnek azután Szent László, Hunyadi János, Mátyás király, Kinizsi Pál, a két Zrínyi, a két Pálffy (Miklós és János), Bethlen Gábor, II. Rákóczi Ferenc és vezérei, Nádasdy, Hadik, Kray, Görgey, Klapka és Damjanich. A szerző munkáján meglátszik, hogy nagy lelkesedéssel gyűjtötte össze azt a forrásanyagot, amelyre egy ilyen széleskörű munka megírásához szüksége volt. Valamennyi vezér között legbehatóbban Hunyadi János, Mátyás király és különösen Görgey Artur életével és működésével foglalkozik, éppen ezért ezek a részek a könyv legérdekesebb fejezetei.

Különösen sikerült Mátyás királynak és atyjának összehasonlítása (97—98. oldal), amelynek eredményeképpen Hunyadi Jánost tartja a nagyobb hadvezérnek. Ezzel a nézettel

teljesen egyetértünk, de Hunyadi János működésének leírásánál a szerző nem domborította ki kellően azt, hogy ez a magyar hadvezér egy személyben az akkori Európának is legnagyobb hadvezére volt, akire a pápa, a nyugati keresztény hatalmak nyugodtan rábízák seregüket. Az ő katonai működése tehát nem csupán «az önfeláldozó honvédelem» szolgálatában áll, hanem hadvezéri mivolta a szűk magyar kereteken túlnöve, európai jelentőségre terebélyesedik.

Az eleitől végig nagy írói készséggel megírt könyv — úgy véljük — nem annyira történetkutatók, mint inkább a művelt nagyközönség számára készült, célját tehát elsősorban a dicsőséges magyar múlt emlékünkből való visszaidézése képezi. Sajnáljuk azonban, hogy az író a helyzetek és jellemek megítélésében kissé talán túlságos szubjektivitás vezette és történet-szemléletében azt a nézetet képviseli, amelyet Hóman Bálint «A magyar történetírás új útjai» című gyűjteményes munkában «kismagyar» álláspontnak nevez. A történelmi hűség és higgadtság érdekében kívánatos, hogy az új történetírói követelménnyel ne csak a legkomolyabb és legszárazabb történelmi tanulmányok, hanem a könnyebb történelmi munkák is számoljanak.

A szerző túlságosan magasra értékeli katonai és hadműveleti szempontból az 1848/1849-i szabadságharc eseményeit és a vezető tábornokok szereplését, amikor úgy tünteti fel azokat, mint a XIX. század legjelentősebb katonai eseményeit. Lelkesedése ezeknél a fejezeteknél túlzásokra ragadja, ami a történelmi tárgyilagosság rovására megy. Ettől pedig óvakodnunk kell, mert a magyar közönség amúgy is szereti az eseményeket olyan történelmi megvilágításban szemlélni, amelynél — Ravasz László egy bölcs mondását idézem — «a páthos gyakran megöli az ethost». Hogy az új

szempontok szerint írott, a multénál tárgyilagossabb, történetiszemléletnek nemcsak a szakirodalomban, hanem a szépirodalomban is már nagy tere van, annak legjobb bizonyítéka az, hogy P. Gulácsy Irén ilyen szellemben írott regénye, a «Pax Vobis» pár hónap alatt már a VI. kiadást éri meg. Annál inkább kívánatos, hogy ez az egészséges irányzat, szigorúbb történelmi mérték alá eső munkáknál is érvényesüljön.

Az érthető, hogy egy ilyen nagy előtanulmányt igénylő munkában, amely tárgyát a honfoglalástól majdnem napjainkig terjedő évezredből meríti, az író nem hatolhat minden részletbe s így jóhiszemű tévedések is csusznak munkájába. Legyen szabad ezek közül néhányat felemlíteni, hogy ezek a munka esetleges újabb kiadásában helyesbíthetők legyenek.

Mátyás király utolsó, 1488-i sziléziai hadjáratában a főcsata nem Thorwaldsen-nél, hanem Thomaswaldau mellett zajlott le.

II. Rákóczi Ferenc kuruc hadseregénél a vezénylő seregparancsnokok nem voltak «főtábornokok», mert ezt a címet és méltóságot egyedül Bercsényi Miklós viselte és ő is csak 1706 óta. Sok eseményt, így főleg a kuruckor trencsényi és romhányi csatáit a szerző régibb kútfők alapján tévesen írta le. Ma már tudjuk, hogy a trencsényi vereséget nem Ocskay okozta. A romhányi csata is egészen másképpen játszódott le. Károlyi hadteste egyáltalában nem támadt, be sem avatkozott a küzdelembe, hanem mindvégig tétlenül vesztegelt a Lókus-patak túlsó partján.

Abban viszont a szerzőnek nagyon igazat adunk, hogy Rákóczi szabadságharca másképp zajlik le s másképp végződik, ha Bottyán János lett volna a kuruc sereg fővezére.

A szerző szerint Pálffy Jánost Bécs 1710 őszén azért nevezte ki főparancsnokká, hogy a magyar szabadságmozgalmat tüzzel-vassal fojtsa el. Ez téve-

dés, mert Pálffy személye éppen azt az irányváltást jelentette, amely a kuruc felkelés végleges lebonyolítását a béke felé terelte. Ezt néhány sorral alább a szerző maga is elismeri.

Különösen jól sikerült Zrínyi Miklósról, a költő és hadvezérről írott méltatás, amely kellő világításba helyezi ezt az egészen különleges tehetséggel felruházott katonatudóst és hadvezért. Zrínyi Miklós a szigetvári hős, viszont nem tartozik e könyvbe, mert nem volt hadvezér.

Nagy szeretettel foglalkozik a szerző Görgey Artur személyével. Ez a nagy magyar hadvezér a szakemberek szemében már átesett az átértékelés mérlegén s hisszük, hogy Julier ezredes könyvének róla, ugyancsak ilyen értelemben írt fejezete, hozzá fog járulni ahhoz, hogy a nagyközönség is érdeme szerint méltányolja ezt az évtizedekig méltatlanul félreismert és árulónak tartott nagy magyar katonát és nagy magyar jellemet. *Markó Árpád.*

Bochuniczky Szefi novellái (Rigó, Nők). Az író jónak látta két kötetbe szedni kiadásra váró novelláit; félt talán, hogy túlságosan tarka könyvet ad ki a kezéből, ha parasztjait és el-parasztosodott urait, pesti, mérgevirág asszonyaival összekeveri. Jobbra állította hát a színes vidéki életet, balra az úgynevezett női sorsot s ki nyomtatott egy «naturalista» kötetet, amely a felszínes olvasót Móriczra emlékezteti s egy «délekelemzőt», amelyet az irodalmi genealógia Kaffka Margithoz fog hozzábagozni.

Az ilyen szétválasztásnak meg is lehet a haszna olyan országban, ahol írók és olvasók vagy paraszt vagy intellektüelpártiak s egy fél kötetre mindig elébb van pénz, mint egy egészre. Tévedés volna azonban azt hinni, hogy a kétféle millió kétféle érdeklődést vagy épen kétféle írói modort jelent s Bochuniczky Szefinek van egy naturalista s egy pszichológus